

ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือเรียนภาษาไทยกับสังคม
ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10
The Relationship between Thai Language Textbooks
and the 10th National Economic and Social
Development Plan

ชูชาติ คุ่มขำ^{*1}

Chuchat Khumkham^{*1}

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) โดยหนังสือเรียนภาษาไทยจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในเรื่องหลักภาษา การใช้ภาษา และวรรณคดีโดยมีลักษณะพิเศษ คือ มีเนื้อเรื่อง มีตัวละคร และมีบทอ่านต่าง ๆ ทำให้สามารถสอดแทรกแนวคิด และกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนความรู้ต่าง ๆ ตามแบบที่สังคมต้องการได้ ในขณะที่เดียวกันยังสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้นำข้อมูลมาใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตร พบว่ามี ความสัมพันธ์ใน 5 ประเด็น ดังนี้ 1) เศรษฐกิจ ได้แก่

* Corresponding author, e-mail: Chuchatkhum@gmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

¹ Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University

ให้รู้จักประหยัด วางแผนการใช้จ่าย 2) วัฒนธรรม ได้แก่ ค่านิยมของสังคม
เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่น ดนตรีและนาฏศิลป์ ภาษาและวรรณคดี
3) การเมืองการปกครอง ได้แก่ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ และกิจกรรม
เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
4) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ การหาความรู้จากโลกอินเทอร์เน็ต
และวิทยาศาสตร์สุขภาพ 5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ คุณค่าของสิ่งแวดล้อม
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม และภัยของการทำลายสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ หนังสือเรียนภาษาไทย หนังสือเรียนภาษาไทยกับสังคม

Abstract

This article aimed to study the relationship between Thai language textbooks based on Basic Education Core Curriculum B.E.2551 (A.D.2008) of the Office of the Basic Education Commission (OBEC), Ministry of Education, and the 10th (B.E. 2550-2554) Thai language textbooks was created to be a teaching media in terms of language principles, language usage, and literature with special characteristics; content, characters, and other reading passages, enabling it to intervene the concepts, and social activities including other knowledge according to the social needs. In addition, it also related to the 10th National Economic and Social Development Plan (A.D.2007-2011) that Ministry of Education has brought the information to develop the curriculum. It was found there was the relationship in 5 aspects as follow:
1) economy-encouraging saving money and having a spending plan

2) culture-social values, learning about customs and traditions, traditional games, music and dance, language and literature 3) politics and government-the royal duties of His Majesty King and the activities relating to the democratic form of government 4) science and technology-searching for knowledge on the internet and healthsciences, and 5) environmental conservation-the value of the environment, environmental conservation, living with the environment, and the danger of destroying the environment.

Keywords: Relation Thai Language Textbooks Thai Language Textbooks and Society

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยนำแนวคิดมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับดังกล่าวมีสาระสำคัญมุ่งพัฒนาสังคมไทยให้มีความสุข คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รอบรู้เท่าทันโลก เศรษฐกิจมีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและมีทรัพยากรที่ยั่งยืน ตลอดจนมีระบบการบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาลและดำรงระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้แบ่งเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนการสอนไว้ จำนวน 8 กลุ่มสาระ เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจัดทำหนังสือเรียน เพื่อใช้ในการเรียนการสอนตามกลุ่มสasaranนั้น ๆ

สำหรับหนังสือเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ได้แก่ หลักภาษา และการใช้ภาษา และส่วนที่ 2 ได้แก่ วรรณคดีและวรรณกรรม รวมทั้งหมด 12 เล่ม โดยตั้งชื่อหนังสืออิงตามเนื้อหาในเล่ม แบ่งกลุ่มระดับชั้นที่ใช้หนังสือได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 หนังสือเรียนที่จัดทำนั้นใช้ชื่อว่าหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต แบ่งเรียนชั้นละ 2 เล่ม ใช้ชื่อว่า ภาษาพาที และวรรณคดีลำนํ้า กลุ่มระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหนังสือเรียนชั้นละ 2 เล่ม ใช้ชื่อว่า วิวิธภาษา และวรรณคดีวิจักษ์ ในส่วนของกลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีหนังสือเรียนชั้นละ 2 เล่ม ใช้ชื่อว่า หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และวรรณคดีวิจักษ์

นอกจากหนังสือเรียนภาษาไทยจะมีเนื้อหาด้านหลักภาษา การใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรมแล้ว ยังมีบทอ่านหรือเนื้อเรื่องที่ผู้ตัวละครดำเนินเรื่อง มีทั้งแต่งแบบร้อยแก้ว และร้อยกรอง โดยเฉพาะหนังสือหลักภาษาและการใช้ภาษา จะมีบทอ่านโดยผูกเรื่องมาจากการจำลองสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เมื่อนำเรื่องดังกล่าวมาพิจารณาจะพบว่า มีการสอดแทรกแนวความคิดและความรู้อื่น ๆ ตามที่สังคมต้องการเพื่อให้เด็กปฏิบัติตามหรือเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต ในขณะเดียวกันยังสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา

หลักสูตร โดยพบความสัมพันธ์ในแง่มุมต่าง ๆ แบ่งได้ 5 ประเด็น ได้แก่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

เศรษฐกิจ

สังคมมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจตั้งแต่ประชากรมีจำนวนไม่มากจนมีการขยายตัวของประชากรจึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ (อังกร หงษ์คณานุกุเคราะห์, 2559) เศรษฐกิจจึงเป็นงานเกี่ยวข้องกับการผลิต แลกเปลี่ยน การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เช่น จากหนังสือเรียนภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บทที่ 14 ละครดึกนี้มีที่มา ดังนี้

...กว่าต้นไม้จะกลายเป็นกระดาษได้ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เลยเพราะฉะนั้น เวลาใช้กระดาษ โปรดใช้ให้ครบทั้งสองหน้า กระดาษดี ๆ อย่าเอามา ฉีกเล่น เลือกขนาดกระดาษให้พอดีกับข้อความที่จะเขียน ถ้ากระดาษ เหลือหน้าเดียวแทนที่จะทิ้งไป ควรใช้ให้คุ้มค่า อาจนำมาใช้ทดเลข หรือ เขียนร่างข้อความต่าง ๆ ได้ กระดาษที่ไม่ใช้แล้ว ให้แยกจากขยะอื่น รวมไว้เป็นอีกถุงหนึ่ง ได้ทั้งรีไซเคิลและเงินด้วยนะ ผมพูดจริง อย่าทำหน้าง ก็เอาไว้ขายให้รถซาเล้งได้มีเงินหยอดกระปุก ออมไว้ กำนารชีวิต...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า มีการสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติตนในภาวะ เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปโดยผูกเรื่องยกตัวอย่างจากเรื่องที่นักเรียนสามารถนำไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การจัดการกระดาษที่ใช้แล้วให้คุ้มค่าในขณะเดียวกัน ก็สร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปด้วย

วัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ รวมทั้งวิถีชีวิตของหมู่คณะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ที่เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติ (ปุรินทร์ นาคสิงห์, 2559) และเป็นมรดกของสังคมที่สังคมยอมรับและร่วมกันรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม (วราคม ทีสุกะ, 2544) หนังสือเรียนภาษาไทยกล่าวถึงวัฒนธรรมไทย แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ค่านิยมของสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การละเล่น ดนตรีและนาฏศิลป์ ภาษาและวรรณคดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ค่านิยมของสังคม

ค่านิยมเป็นมาตรฐานของสังคมตามหลักศีลธรรม และความดีงาม (ปุรินทร์ นาคสิงห์, 2559) เพื่อใช้ปฏิบัติกันในสังคมจากหนังสือเรียนปรากฏค่านิยมของสังคมหลายประการ เช่น ความซื่อสัตย์ การรักษาสุขภาพอนามัยและห่างไกลยาเสพติด ความรับผิดชอบ ความรักชาติ และความเป็นหญิงและความเป็นชาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 ความซื่อสัตย์ เป็นค่านิยมที่ต้องการให้คนมีความประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ และไม่คดโกง หรือไปหลอกลวงผู้อื่น เช่น จากหนังสือเรียนภาษาพาที่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 บทที่ 2 แต่เด็กซื่อไว้ ดังนี้

จากเหตุการณ์เมื่อเช้าจนถึงบัดนี้ ยังไม่ทันข้ามวันซามาหาความสุขไม่ได้เลยเงินไม่บริสุทธิ์อย่างนี้ นำมาแต่ความทุกข์ โกงเงินคนอื่นแต่ไม่อยากให้ใครรู้ว่าโกงมันจะเป็นไปได้ได้อย่างไรความลับไม่มีในโลกอยู่แล้ว ซามาปิดตาแน่นไม่อยากนึกถึงเหตุการณ์ที่จะตามมาเป็นเด็กโกงเงินเล็กน้อยยังทุกข์มากขนาดนี้ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ทุจริตจะทุกข์มากขนาดไหน...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากตัวอย่างเป็นการผูกเรื่องชื่อ “แต่เด็กชื่อไว้” เพื่อให้เห็นว่าความซื่อสัตย์เป็นค่านิยมด้านคุณธรรมที่ต้องปลูกฝังให้มีตั้งแต่เด็ก โดยผ่านตัวละครเด็กหญิงที่เปลือใจไปมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ส่งผลให้เกิดความทุกข์ใจ ทุกข์กาย เมื่อต้องปิดบังความลับของตนเอง และมีการคาดการณ์เหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นกับคนไม่ซื่อสัตย์ คดโกง เพื่อการเน้นย้ำว่าคนเราควรมีความซื่อสัตย์เป็นนิสัย

1.2 การรักษาสุขภาพอนามัยและทางไกลยาเสพติด เป็นค่านิยมสังคมที่ต้องการให้เป็นคนรู้จักรักษาสุขภาพ ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดที่ทำลายสุขภาพ และรู้การปฏิบัติตนเพื่อให้ตนเองมีสุขภาพดีอยู่เสมอ เช่น จากหนังสือเรียนหลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 บทที่ 4 การอ่านเพื่อพัฒนาคน เรื่อง วัยรุ่นระวังอ้วน ดังนี้

เคล็ดลับของการลดความอ้วนก็คือ การพยายามหลีกเลี่ยงอาหารที่ไม่มีน้ำตาลไม่ว่าจะเป็นขนม ของหวาน ผลไม้ นม เครื่องดื่มและน้ำอัดลม ฯลฯ และจำกัดอาหารจำพวกแป้งให้น้อยลง...คนที่ประสงค์จะลดความอ้วนให้ได้เร็วหรือคนที่ลดยากอยู่แล้วก็อาจต้องจำกัดอาหารแป้งให้เหลือน้อยที่สุด และที่สำคัญคือพยายามไม่กินอาหารจุกจิบระหว่างมื้อ แต่คุณก็ไม่จำเป็นต้องทนหิว หงุดหงิด เพราะคุณควรได้กินอาหารจำพวกผักให้มาก และควรได้สารอาหารโปรตีนที่เพียงพอด้วย...อาหารเหล่านี้จะอิ่มนานและการกินผักมาก ๆ จะช่วยให้ได้เกลือแร่และวิตามินครบถ้วน ทั้งกากและใยพืชในผักจะช่วยป้องกันอาการท้องผูกและโรคริดสีดวงทวารได้...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากตัวอย่างเป็นการสอดแทรกความรู้ด้านพฤติกรรมกรกินแก่นักเรียนช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งอยู่ในช่วงของการเจริญเติบโตของร่างกาย มีความต้องการด้าน

อาหารมากเป็นพิเศษ การสอดแทรกความรู้ในลักษณะนี้ทำให้นักเรียนได้รับความรู้เสริมที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนจากเรื่องที่อยู่ในบทเรียนอีกด้วย

1.3 ความรับผิดชอบ เป็นค่านิยมที่ปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกภายในใจตน จนเกิดการปฏิบัติเพื่อให้การทำงานสำเร็จ และยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นต่อไป เช่น จากหนังสือเรียนวิวยาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 บทที่ 11 ความรับผิดชอบ ดังนี้

ความรับผิดชอบที่สำคัญที่สุดของคนเรา คือ ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง การดูแลตนเองไม่ให้หลงไปในทางที่ผิด ให้เป็นคนดี ของสังคม ให้มีคุณธรรม คิดดี พูดดี และทำดี ความรับผิดชอบข้อนี้ ประเสริฐยิ่งนัก เพราะจะช่วยทำให้ตนเองและสังคมมีความสุข ความรับผิดชอบเป็นสิ่งดีงาม ทุกคนควรจะสร้างและฝึกปฏิบัติให้ เกิดขึ้นในตน ถ้าเราปรารถนาความสุข ไม่ต้องการพบกับความทุกข์ ในอนาคต เราต้องเพิ่มนิสัยความรับผิดชอบตั้งแต่วันนี้...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

จากตัวอย่างเป็นบทอ่านที่สอดแทรกมาเพื่อสร้างค่านิยมสำหรับนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นวัยในช่วงเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่นและเป็นวัยแสวงหาความเป็นตัวของตัวเอง โดยเนื้อหาในบทอ่านแสดงให้เห็นถึงข้อดี ของความรับผิดชอบในตนเอง และชี้ให้เห็นถึงข้อเสียของการไม่มีความรับผิดชอบ โดยจะส่งผลเสียต่อตนเองในอนาคต

1.4 ความรักชาติ เป็นค่านิยมที่ให้เกิดจิตสำนึกในการหวงแหน ดูแล และรักษาชาติในฐานะที่เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เช่น จากหนังสือวรรณคดีลำน่าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 บทที่ 8 ด้วยไทยล้วนหมายรักษาสามัคคี ดังนี้

...นั่นคือภาพที่น่ากลัวสำหรับฉัน รวากับว่าฉันได้ย้อนกลับไปสู่ เหตุการณ์ในครั้งนั้นด้วยตนเอง ฉันไม่อยากให้มีเหตุการณ์เช่นนั้น ขึ้นอีก ฉันไม่ชอบศึกสงคราม คนไทยเป็นคนรักสงบ เพียงแต่ไม่ชอบ

ให้ใครมาข่มขู่เท่านั้น “เราต้องรักชาติของเรา” เสียงผมแกละพูดขึ้นอีก “รักอย่างไรหรือ” ฉันทามขึ้นเสียงดัง “มาร้อง เพลงชาติไทยด้วยกันเถิดชาลี มีคำตอบดี ๆ อยู่ในเพลงชาติไทยที่เราร้องทุกวันนี้”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

จากตัวอย่างเป็นการสร้างค่านิยมให้เกิดจิตสำนึกความรักชาติบ้านเมืองผ่านบทสนทนาของตัวละครเด็กโดยเริ่มจากความเข้าใจเนื้อหาของเพลงชาติไทย เพราะการร้องเพลงชาติเป็นกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในตอนเช้าทุกวันเมื่อไปโรงเรียน การเข้าใจในความหมายของเนื้อเพลงชาติย่อมส่งผลต่อความตระหนักรักชาติในจิตใจของนักเรียนมากยิ่งขึ้น

1.5 ความเป็นหญิงและความเป็นชาย เป็นค่านิยมที่ต้องการให้ปฏิบัติตนเหมาะสมกับความเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายตามที่สังคมกำหนด ในหนังสือเรียนจะให้ความสำคัญและกล่าวถึงบทบาทของหญิงและชายเท่านั้น เช่น จากหนังสือเรียนวิวยาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 บทที่ 4 ลูกผู้ชายตัวเก็อบจริง ดังนี้

“ประภานนท์ ครูรู้ว่าเราไม่ได้อยากว่าผู้หญิงถึงขนาดนั้น แต่ตอนเราอายุเท่านี้ เรามักทำอะไรไม่ถูก เพื่อนผู้หญิงบางคนก็ดูเป็นผู้หญิง บางคนก็ดูเป็นเหมือนเพื่อนผู้ชาย เราแยกออกจากกันไม่ได้ บางเวลาเราก็อยากจะจีบผู้หญิง บางเวลาเราก็อยากจะปฏิบัติต่อผู้หญิงเหมือนผู้ชาย”

ผมมองหน้าอาจารย์พิเชษฐด้วยความแปลกใจ อาจารย์ที่ว่าดูเป็นเสือเอาเข้าจริงแล้ว ก็ไม่เลวนักหรอก

“จริงครับบางที่ผมไม่รู้จะทำอย่างไรดีเป็นผู้ชายนี้ลำบากนะครับ” อาจารย์พิเชษฐ์หัวเราะ “ผู้หญิงเขาก็เหมือนเรานั้นแหละ ต่างคนต่างลำบากค่อย ๆ ดูไป เต็มวันก็จะดีไปเอง ไม่ต้องรีบร้อน

เป็นลูกผู้ชายหรือแล้วก็ไม่ต้องหนีที่จะเป็น” ว่าแล้วอาจารย์ พิเชษฐก็หัวเราะฮา ๆ คำสอนและเสียงหัวเราะของอาจารย์ทำให้ ผมดีขึ้นมาเลยครับ เวลาจะเป็นลูกผู้ชายก็เลยต้องคิดแล้วคิดอีก แล้วก็ค่อย ๆ เป็นแบบอาจารย์ว่า

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาเป็นการผูกเรื่องเพื่อเรียนรู้การปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม สำหรับนักเรียนวัยมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งนักเรียนวัยนี้เพิ่งเข้าสู่วัยรุ่นมีรูปร่างที่แสดง ความเป็นชายหรือหญิงชัดเจน และแสวงหาความเป็นตัวตนของตนเอง แต่ต้องมาอยู่ ร่วมกันในโรงเรียนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเพศของตน โดยเนื้อเรื่องกำหนดให้ตัวละครครูผู้ชายให้คำแนะนำเรื่องการปฏิบัติตนต่อนักเรียน หญิงแก่นักเรียนชาย เพราะผู้ชายด้วยกันย่อมเข้าใจบทบาทในเพศของตนเองมากกว่า ตลอดจนครูเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและเป็นผู้มีประสบการณ์มากกว่านักเรียน คำพูด ของครูจึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาและปฏิบัติตาม

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นการประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอด ต่อกันมาในวิถีและสังคม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) เช่น หนังสือเรียนภาษาพาที่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บทที่ 1 จากผาแต้มสู่ฮือฮิปต์ ดังนี้

เทศกาลทอดกฐินหรืออุตุกฐินเริ่มต้นหลังจากออกพรรษาซึ่งในปี นี้ ตรงกับช่วงปิดเรียนภาคต้น ก่อนเปิดเรียนภาคปลายเพียงเล็กน้อย พ่อแม่ของอินและเอื้องจึงตกลงกันว่า จะพาลูก ๆ ไปทอดกฐิน ที่จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นบ้านเกิดของแม่ เด็ก ๆ จะได้มีโอกาสไป เยี่ยมเยียนญาติทางแม่ด้วย...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

จากตัวอย่างเป็นการผูกเรื่องให้ครอบครัวในสังคมเมืองพาลูก ๆ ไปร่วมเทศกาลทอดกฐินในต่างจังหวัดช่วงปิดภาคเรียน ซึ่งเป็นการสอดแทรกวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนอีกสังคมหนึ่งที่นักเรียนไม่เคยเห็น สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างประสบการณ์เทียมให้แก่ นักเรียน อีกทั้งอาจเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเข้าร่วมเทศกาลดังกล่าว รวมทั้งเกิดความภูมิใจในท้องถิ่นอีกด้วย

3. การละเล่น ดนตรีและนาฏศิลป์

การละเล่น ดนตรีและนาฏศิลป์เป็นวัฒนธรรมไทยที่มีทั้งแบบชาวบ้านและแบบหลวงซึ่งมีการสอดแทรกลงในเนื้อหาของหนังสือเรียนภาษาไทย เช่น จากหนังสือเรียนภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บทที่ 9 ครั้นเครงเพลงพื้นบ้านกล่าวถึงเพลงพื้นบ้านภาคกลางในบทอ่าน ดังนี้

...เพลงพื้นบ้านมีทุกภาค เช่น เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว ...เพลงอีแซว เพลงฉ่อย มักเล่นกันในภาคกลาง ร้องเล่นกันในสายน้ำไร่นาหรืองานเทศกาลนักขัตฤกษ์ เนื้อร้องและทำนองเป็นการกระเช้าเย้าหยอต่อปากต่อคำของหนุ่มสาว ให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการทำงาน เพลงพื้นบ้านจัดเป็นเพลงปฏิพากย์ มีฉันทลักษณ์เป็นกลอนหัวเดียว ผู้ที่เล่นเพลงพื้นบ้านได้มักมีปฏิภาณ ไหวพริบ สามารถโต้ตอบแบบฉับพลันทันทีทันใด...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

จากตัวอย่างเป็นบทอ่านที่สอดแทรกความรู้เรื่องเพลงพื้นบ้านภาคกลางเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนระดับประถมศึกษาได้รับความรู้ทางวัฒนธรรมจากเรื่องี่อ่านตลอดจนความรู้ที่ได้นี้อาจส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่สืบทอดเพลงพื้นบ้านได้

4. ภาษาและวรรณคดี

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวัน แม้ว่าหนังสือเรียนภาษาไทยจะนำเสนอภาษาไทยโดยตรง

แต่ก็ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีความรัก ความหวงแหนภาษาประจำชาติไปด้วย เช่น จากหนังสือเรียนวิวิธภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บทที่ 1 ภาษามีสลึง ดังนี้

...ในงานมงคล เช่น งานแต่งงาน ดอกไม้ที่ต้องใช้เป็นดอกกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกพุทธรักษา ดาวเรือง ซึ่งล้วนเป็นดอกไม้ที่มีชื่อดี เป็นมงคลทั้งสิ้น และไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ คำพูดหรือกิจกรรม ...ที่ปรากฏในงานมงคล ก็ต้องเลือกที่มีชื่อดีทั้งหมด เป็นหลักประกัน ความมั่นคงของชีวิตครอบครัวต่อไป...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงภาษากับความคิดซึ่งแสดงถึงความละเอียดอ่อน ในการใช้ภาษาไทย โดยเนื้อหาที่ยกตัวอย่างในบทอ่านเป็นเรื่องใกล้ตัวของนักเรียน ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปทำให้นักเรียนเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์เดิมได้ง่าย ตลอดจนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การเมืองการปกครอง

มนุษย์กับการเมืองแยกออกจากกันไม่ได้เพราะเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน เป็นสังคมและเกิดเป็นรัฐจึงมีโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครอง เพื่อกำหนดแบบแผนของการอยู่ร่วมกัน (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2559) ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 2 กำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ดังนั้น การปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจึงปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และวิถีประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น จากหนังสือเรียนวิวิธภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บทที่ 10 คิดต่างกัน แต่อยู่รวมกันได้ ดังนี้

“มนัส คนเราแต่ละคนมีความคิดเห็นเป็นของตนเองด้วยกันทั้งนั้น จะบังคับกะเกณฑ์ให้คนอื่นเขาคิดเหมือนเราไปทุกอย่างคงไม่ได้ เวลาแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกัน ต้องใช้เหตุผลไม่ใช่อารมณ์ บัทมากับวรรณภาที่เหมือนกัน ทำไมต้องไล่เพื่อนที่เขาคิดต่างให้ไปเรียนห้องอื่นด้วย ทุกคนเป็นเพื่อนกันทั้งนั้น นิตยาก็เป็นเพื่อนกับเธอ มนัส ญัฐพล วัลลภ คิดเห็นไม่เหมือนเธอก็เป็นเพื่อนเธอเหมือนกัน ไม่ใช่หรือ”

“จำวันนะ เราอยู่ในสังคมประชาธิปไตย การรู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเป็นเรื่องดี แต่ก็ต้องรู้จักเคารพความคิดเห็นของคนอื่นด้วย สังคมเป็นที่รวมของบุคคลที่มีความคิดเห็นหลากหลายถึงจะคิดเห็นต่างกัน ก็อยู่รวมกันได้ ทุกคนต้องเรียนรู้ที่จะอยู่รวมกันอย่างมีความสุข ท่ามกลางความแตกต่าง” ครูวิภาอบรมด้วยน้ำเสียงปรานี

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการผูกเรื่องเพื่อปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยโดยเริ่มต้นจากปัญหาของความไม่เข้าใจกันจากความคิดเห็นที่ต่างกันจนเกิดการใช้อารมณ์รุนแรงในการแสดงความคิดเห็นต่อฝ่ายตรงข้าม ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งไม่ชอบใจกันในห้องเรียน ซึ่งเหตุการณ์ลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริง เนื้อเรื่องได้แสดงข้อคิดในการอยู่ร่วมกันตามวิถีประชาธิปไตยแม้จะมีความเห็นต่างกัน เพราะทุกคนคือเพื่อนกันอยู่ในสังคมเดียวกัน โดยนำเสนอผ่านตัวละครครูผู้หญิงซึ่งมาเป็นผู้ไกลเกลี่ยและอบรมนักเรียนให้กลับมาเข้าใจกัน การที่เนื้อเรื่องใช้ตัวละครครูผู้หญิงอาจเป็นเพราะผู้หญิงมีความอ่อนโยนทำให้ลดบรรยากาศของความขัดแย้งลงได้

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มนุษย์ในปัจจุบันผูกพันกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างแยกกันไม่ออก โดยมีทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ความก้าวหน้าด้านการแพทย์และการสื่อสาร (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547) เช่น จากหนังสือเรียนภาษาพาที่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ ดังนี้

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้มีนวัตกรรมที่มีผลต่อสิ่งมีชีวิตทั้งคน สัตว์ และพืช เช่น การทำซิฟต์ (Zift) การทำกิฟต์ (Gift) การใช้สเต็มเซลล์ (Stem cell) ซึ่งนำมาใช้ในทางการแพทย์

การใช้สเต็มเซลล์ รักษาอาการป่วยอันเนื่องมาจากเซลล์เนื้อเยื่อหรืออวัยวะเสียหายหรือเสื่อมสภาพไป เพื่อให้สเต็มเซลล์พัฒนาไปเป็นอวัยวะที่ต้องการและนำมาใช้รักษาโรค เช่น ธาลัสซีเมีย ลิวคีเมีย อัลไซเมอร์ พาร์กินสัน อัมพาตไขสันหลัง กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด เบาหวาน ให้หายขาดได้

การทำโคลนนิ่ง (Cloning) เป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการขยายพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตได้ครั้งละมาก ๆ และมีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนกันกับต้นแบบ

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากตัวอย่างเป็นการสอดแทรกความรู้นวัตกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นและนับว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยนำเสนอผ่านบทอ่านซึ่งอาจมีการกล่าวถึงในสื่ออื่น ๆ อยู่แล้ว แต่หนังสือเรียนได้ผลิตซ้ำโดยการปรับภาษาและเนื้อหาให้ง่ายต่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล เพื่อต้องการให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพดี ส่งผลให้มนุษย์ในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีตลอดไป (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547) เช่น จากหนังสือเรียนหลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 บทที่ 9 เรื่องความเกี่ยวกับโลกสาธารณะ เรื่อง การท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ ดังนี้

...การท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติยังทำให้มนุษย์เกิดความรู้และความเข้าใจในธรรมชาติ มองเห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของระบบนิเวศซึ่งรวมถึงมนุษย์และสรรพชีวิตอื่น จึงใคร่ขอเชิญ-ชวนทุกท่านที่มีโอกาสได้ทดลองท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ นอกจากจะได้พักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังได้สาระและก่อให้เกิดความรักและความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติอีกด้วย ท่านสามารถเลือกอุทยานแห่งชาติใดก็ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ และเมื่อท่านได้สัมผัสการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ครั้งหนึ่งแล้ว ย่อมจะมีครั้งต่อไปอย่างแน่นอน...

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากตัวอย่างเป็นการสอดแทรกแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ผ่านบทอ่านในลักษณะกิจกรรมในบทเรียน โดยนักเรียนอาจต้องค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อสร้างสรรค์งานเขียนต่อไป การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจะทำให้นักเรียนเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม และเห็นภัยของการทำลายสิ่งแวดล้อมต่อไป

อย่างไรก็ตาม การสอดแทรกแนวคิดของสังคมในหนังสือเรียนภาษาไทยตามที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากหนังสือเรียนในหลักสูตรก่อนหน้านี้ก็มี การสอดแทรกแนวคิดทางสังคม เช่น วิจัยของ วิสันต์

แนวคิดต่าง ๆ ที่จะสอดแทรกในหนังสือเรียนบางประเด็นอาจต้องมีการปรับปรุงหรือทบทวนให้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมในปัจจุบัน เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ทิศนคติทางเพศ การสื่อสารผ่านเทคโนโลยี การอยู่ร่วมกันในสังคมผู้สูงวัย เป็นต้น ทั้งนี้เพราะหนังสือเรียนนอกจากจะเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนแล้ว หนังสือเรียนยังได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากสังคมเนื่องจากผลิตโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับการถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนผ่านครูซึ่งเป็นบุคคลที่สังคมไทยให้ความเคารพและเชื่อถือ หนังสือเรียนจึงเป็นแหล่งรวบรวมสรรพสาระ แนวคิด ตลอดจนความเชื่อที่ถูกต้องเหมาะสมแก่สภาพสังคมปัจจุบันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). **แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล.** องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559). บทที่ 6 มนุษย์กับการเมือง. ใน อัมพร สุคันธวิชและ พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (บ.ก.), **มนุษย์กับสังคม** (น. 100). (พิมพ์ครั้งที่ 13). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปรีนทร์ นาคสิงห์. (2559). บทที่ 3 วัฒนธรรมกับสังคม. ใน อัมพร สุคันธวิช และ พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (บ.ก.), **มนุษย์กับสังคม** (น. 38, 43). (พิมพ์ครั้งที่ 13). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2547). **สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและชีวิต.** (พิมพ์ครั้งที่ 7). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ระพีพร นาสมหมาย. (2543). **วิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ** [วิทยานิพนธ์ปริญญา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (พิมพ์ครั้งที่ 7). สกสค. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (พิมพ์ครั้งที่ 8). สกสค. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). หนังสือเรียนรายวิชา พื้นฐาน ภาษาไทยหลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (พิมพ์ครั้งที่ 8). สกสค. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทยหลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (พิมพ์ครั้งที่ 7). สกสค. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (พิมพ์ครั้งที่ 9). สกสค. ลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). สกส.
- อังกูร หงษ์คณานุเคราะห์. (2559). บทที่ 8 มนุษย์กับเศรษฐกิจ. ใน อัมพร สุคันธวิช และ พวงเพชร สุรัตน์กีกุล (บ.ก.), มนุษย์กับสังคม (น. 129). (พิมพ์ครั้งที่ 13). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.